

Barnkören i Svenska kyrkans församlingar

GUNNEL FAGIUS

Jag hade en gång en dröm. Jag hoppas fortfarande att den ska bli verklighet. Jag drömde att barnen sprang in i kyrkan, de hade något viktigt att berätta! ”Ni som har levat så länge och blivit så kloka – förnuftets representanter – lyssna på oss!” De sprang upp i predikstolen och sjöng sina sånger högt över oss. Och sången uppfyllde alla skrymslen i den stora kyrkan:

Vi är blommor, driv oss varsamt. Vi är jordens hopp.
Låt oss växa vilda och få gå i knopp.

Vi är barn och vi är många, vi är jordens salt.
Lyssna till oss vi är starka vi kan allt, ja vi kan allt!¹

Den drömmen är min utgångspunkt när jag vill undersöka hur vi förhåller oss till de sjungande barnen i Svenska kyrkans verksamhet idag. Den är också utgångspunkten när jag tittar bakåt och försöker förstå sjungande barns plats i Svenska kyrkans församlingar hundra år tillbaka i tiden.

Tack vare Svenska kyrkans församlingsstatistik finns musikverksamhet med barn registrerad sedan 1970. Den har huvudsakligen gällt körsång för barn i skolåldern, men från och med 1980-talet har det blivit allt vanligare med en utvidgad verksamhet med musik med barn redan under förskoleåren. En enkätundersökning om barn och musik

---

¹ Utdrag ur sången ”Vi är blommor”. Text Barbro Lindgren, musik Georg Riedel. Nordiska Musikförlaget 1991.

i Svenska kyrkans församlingar, genomförd hösten 2009, *Barn och musik*, visade att Svenska kyrkans församlingar arrangerar en stor andel verksamhet för barn i åldern 0–12 år. Där ingår musicerande i form av unison sång, körsång, instrumentalt spelande, lek och rörelse.²

Barns förmåga att uppfatta musik och att använda sig av musikaliska redskap har sedan 1900-talets sista decennier alltmer intresserat forskare inom många olika discipliner – förutom pedagogik bl.a. neurologi, logopedi, musikpsykologi och språk- och kommunikationsforskning.³ Denna kunskap har påverkat den musikpedagogiska verksamheten i hela samhället, utvecklat metoder, repertoar och uttryckssätt. Det är därför inte så konstigt att kyrkan påverkats. Musicerande är ett centralt redskap och medel för att fira gudstjänst och för att vara kyrka. Att sjunga tillsammans (psalmer och församlingssång) och att föra en musikalisk dialog i liturgin genererar musikaliska kommunikationsbehov även till de yngsta i församlingen.

Synen på barn och musicerandeförmågans och framför allt sångförmågans betydelse i barnens liv har förändrats över tid. Det är därför av intresse att söka sig bakåt i tiden och söka svar på hur församlingar har berett plats för barns lust och förmåga till musik. Hur har repertoar, psalmskapande och gudstjänstens utformning påverkats av sjungande barn? Går det över huvud taget att få vetskap om hur barnen själva uppfattade sin medverkan? Det är barnkörens plats i Svenska kyrkans församlingar under 1900-talet som är föremål för följande tillbakablick.

---

2 Salminen-Karlsson 2010. Undersökningen initierades av Gunnel Fagius, musikkonsulent vid Avdelningen Kyrkoliv och samhällsansvar, Svenska kyrkan, och genomfördes i samarbete med docent Minna Salminen-Karlsson vid Sociologiska institutionen vid Uppsala universitetet.

3 I boken *Barn och sång* finns kortfattade artiklar med vetenskapliga referenser inom dessa områden: Fagius & Lagercrantz, "Barnet, hjärnan, musiken och sången", s. 32–40; McAllister & Södersten, "Barnröstens utveckling", s. 41–53; Sundberg, "En flygande start – barnets första steg mot ett talat språk", s. 25–31; Welch, "Om sångutveckling", s. 55–66; Sundin, "Barns eget skapande", s. 67–73; Fagius, "Om sångideal i olika tider", s. 74–84.

Barns sång i kyrkan – ett historiskt perspektiv

[...] det var fattiga barn som i över ett halvt årtusende, i bokstavlig mening, stod för ett körmässigt utförande av unison sång och av överstämmorna i större delen av Europas polyfona konstmusik! I denna mening har barnkören haft en central betydelse för hela utvecklingen av det kristna Västerlandets musik.

Så beskriver musikforskaren Lennart Reimers barnets roll i den flerstämmiga kyrkomusiken i sin artikel ”Barnkören i historiskt perspektiv”.⁴ Fram till 1800-talet var det enbart pojkar som fick sjunga i kör. Skolan var framför allt en institution för prästutbildning.

När folkskolestadgan infördes 1842 fick både flickor och pojkar för första gången rätt att gå i skola. Även sång ingick i schemat. Till en början hette ämnet ”kyrkosång”. Repertoarens förankring i kyrkans traditioner fanns länge kvar. Förutom psalmer fick barnen sjunga överstämman i en flerstämmig körhymn. Sånger som musikaliskt och textligt riktade sig till barn var en sällsynthet och de som saknade sångröst som fungerade tillsammans med andra barn skulle vara tysta.

Samtidigt var psalmsjungandet en väl förvaltd kunskap i samhället och hade varit så långt tillbaka i tiden, inte bara i kyrkan utan i det dagliga livet, i början och slutet av en arbetsdag och under arbetet. Psalmer var bondebefolkningens arv vidarebefordrad av generationer, en utantillkunskap som kunde plockas fram tillsammans med unga och gamla i många av livets situationer.

När vi närmar oss 1900-talet är det i söndagsskolan som barnen sjunger tillsammans. I sångböcker för söndagsskolan sammanförs vuxensånger, psalmer, barnvänliga sånger och rena barnsånger.⁵ Och i folkskolan har fortfarande sången sin givna plats men är föremål för diskussioner om repertoar och metoder.⁶ Redan vid sekelskiftet tog

---

4 Reimers 1990, s. 170.

5 Fagius & Larsson 1990, s. 182.

6 Gustafsson 2000, s. 98.

Kyrkosångens Vänner upp bildandet av barnkörer på sitt program.⁷ De skulle kunna bidra till att förstärka församlingssången och den mässmusik som var ny 1897. Därmed skulle de bli förtrogna med gudstjänstens musik vilket var en viktig del i den andliga fostran, menade man. Men än är det svårt att finna belägg för att barnkören hade en plats i gudstjänsten med sin egen repertoar, dvs. musik komponerad direkt för diskanttröster. Benämningen *koralkör* i betydelsen barn som medverkar i gudstjänstsången som en förstärkning av församlingens sång och mässmusiken finns dock omnämnd redan i slutet av 1800-talet.⁸

1901 bildades en organisation för landets kyrkomusiker, Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförening (SAOK). Ett gemensamt mål för SAOK och Kyrkosångens Vänner var ”kyrkosångens och kyrkomusikens höjande inom svenska kyrkan och skolan”.⁹ Denna nära relation mellan skola och kyrka går att följa under flera decennier. I seminariestadgan från 1914 kan man läsa att undervisningen i sång ska innehålla gehörsövningar, musikediktat, dur och moll, modulationer och Svenska Mässan. I ämnet musikteori ska kyrkotonarter studeras och i momentet instrumentalmusik orgelospel.¹⁰ För att denna nära samverkan ytterligare skulle förstärka såväl skolans musikresurser som kyrkans med sjungande barn utformades en kursverksamhet under Kungl. Musikaliska Akademiens överinseende. Den gav folkskolläraren en fortbildning som kunde leda till en organist- och kantorsexamen.¹¹ Den kom att ge behörighet att söka skolkantorstjänst, vilket innebar att man var både lärare i folkskolan och kantor i

---

7 Sällskapet Kyrkosångens Vänner bildades 1892, ”ett förbund för den kyrkliga sångens lyftning”, Moberg 1932, s. 499. Forssman 1946 skriver att Kyrkosångens Vänner hade som mål att ”i en tid av ringaktning för kyrkoestetiska och liturgiska värden åvägbringa en restauration av kyrkosången: altarsången, körsången och psalmsången”, s. 113. Se även Törnqvist-Andersson 1970.

8 “[...] barn från skolorna under 1860- och 70-talet utgjorde koralkör i Klara kyrka.” Angser 1984, s. 92.

9 Angser 1984, s. 14.

10 Gustafsson 2000, s. 127f.

11 De inleddes på försök sommaren 1928 vid folkskoleseminariet i Uppsala. Fr.o.m. 1930 förlades dessa sommarkurser dessutom vid folkskoleseminarierna i Lund, Göteborg och Luleå. Från 1936 kunde även elever från andra seminarier ges tillfälle att delta i kurserna. Walin & Larsson 1971, s. 32f.

kyrkan. Kantorer med intresse för barns sång utnyttjade ofta ”all den tid som stod till buds inom skolschemats ram för övning” skriver Håkan Angser i festskriften om Stockholms stifts Kyrkosångsförbund.¹² Sätillvida tillgodosågs såväl skolans som kyrkans målsättning, dvs. sångens betydelse för fostran och röstutveckling.

Ett kyrkosångens förbund

Den restauration av kyrkosången som Sällskapet Kyrkosångens Vänner ville åstadkomma tar form i kyrkosångsaftnar, koralaftnar, vespergudstjänster och kyrkosångsfester. Dessa samlingar i sin tur leder så småningom till att nybildade kyrkokörer slår sig samman i kyrkosångsförbund. De bildas i sina respektive stift och förenas slutligen i ett riksförbund 1925, Sveriges Kyrkosångsförbund.¹³ Genom deras tidning *Kyrkosångsförbundet* (1926–1956) kan man följa hur sångens plats i kyrkans verksamhet diskuteras och rapporteras.

Det är under 1930- och 1940-talen som synpunkter om barns sång blir alltmer synliga. Birger Anrep-Nordin¹⁴ skriver i artikeln ”Unga röster i kyrkan”¹⁵ om samverkan mellan skolsång och kyrkosång. Sådana propåer har redan tidigare formulerats, men författaren vill ge en konkret uppmaning och exemplifierar med historiska referenser ända tillbaka till medeltiden och reformationstiden. Barnen skall beredas plats i kyrkans sång, såväl i psalmsång som i den gregorianska sången.¹⁶ Nytt är dock att författaren uppmanar läsaren/kollegan att låta barnen framföra ”kyrkliga kompositioner”.¹⁷ Än finns inte så många två- och trestämmiga kompositioner att hänvisa till. Följande årgång, 1933, innehåller ytterligare artiklar: ”Barnkörer i

---

12 Angser 1984, s. 92.

13 Forssman 1946, s. 114.

14 Birger Anrep-Nordin (1888–1946), svensk musikskriftställare, kyrkomusiker och tonsättare.

15 Anrep-Nordin 1932, s. 85f.

16 Den gregorianska sången är en del i det förnyelsearbete som präglar 1900-talets första hälft och som också får sin bekräftelse i *Den svenska kyrkohandboken* 1942.

17 Anrep-Nordin 1932, s. 86: ”Men det är inte bara på den egentliga gudstjänstmusikens område som en barnkör har sin stora betydelse. Alla dess möjligheter tas i anspråk först, när den sättes att utföra även kyrkliga kompositioner”.

kyrkan” av Karl Lidén¹⁸ och ”Barnkören och psalteriet” av Kantor A. G. Joelsson¹⁹. Synpunkterna på barnkör konkretiseras alltmer. Kyrkosångsförbundets centralråd har beslutat vidta åtgärder för att bilda ”barnkyrkokörer” skriver Lidén. Han påpekar vikten av att bilda en barnkör med ”någorlunda goda röster” och när tid gives, sedan psalmer och mässans melodier övats, lära in en-, två- eller trestämmiga sånger för framförande i gudstjänsten. För kantor Joelsson är barns oförställda nyfikenhet särskilt lämplig för att lära sig den gregorianska sången. Artikeln är en detaljerad metodisk vägledning för en barnkörledare som vill lära sig att arbeta med psalmtönerna, dvs. psaltarsången i vespergudstjänsterna. ”Här föreligger ett ovanligt gott tillfälle till samarbete mellan kyrka och skola.”²⁰

Diskantkör

En barnkör som är omnämnd såväl i *Kyrkosångsförbundet* under 1930-talet och dessutom gör ett framträdande i samband med Rikskyrkosångshögtiden 25 och 26 oktober 1941 i Stockholm är Kumla barnkör. Den leds av Rolf Forssman som dessutom skriver ”utförliga och initierade artiklar om pedagogiska, metodiska och psykologiska frågor på barnkörens område”.²¹ Barnkörens framträdande vid Rikskyrkosångshögtiden ägde rum vid en nattvardsgudstjänst i S:t Jacobs kyrka. ”Kören sjöng både flerstämmigt och gregorianskt”, skriver David Åhlén i en minnesskrift om Kyrkosångsrörelsen.²²

Angser noterar att barnkörens sakrala repertoar ”även med nutida mått mätt” var ganska krävande. Han nämner flerstämmiga, polyfona sånger bl.a. ur *De ungas Hymnarium*²³ och nykomponerad musik

---

18 Lidén 1933, s. 4f. Karl Lidén (1890–1966) föddes i Norsjö i Västerbotten. Han utbildade sig till folkskollärare 1911 och avlade organist- och kantorsexamen 1932. Han var domkyrkoorganist i Härnösand. Vidare var han dirigent för Sundsvalls filharmoniska sällskap 1925–1930, för Härnösands stifts kyrkosångsförbund 1931–1936 och för Härnösands musiksällskap 1937–1941. Han skrev även kristendomsböcker och sångböcker. Se Enquist 2011.

19 Joelsson 1933, s. 38, 41.

20 Joelsson 1933, s. 38, 41.

21 Angser 1984, s. 92.

22 *Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförening. Minnesskrift 1901–1951*, s. 170.

23 *De ungas hymnarium* publicerades 1935. Den innehåller ”en-, två- och trestäm-

*Kumla barnkör med dess ledare Rolf Forssman stående längst bak.
Efter Forssman 1946, okänd fotograf.*

av kyrkomusikern Valdemar Söderholm samt gregoriansk sång. Söderholms mässa för 3-stämmig diskantkör finns f.ö. dokumenterad i en inspelning vid Radiotjänst 1940 med Kumla barnkör.²⁴ Angser

---

miga hymner för kyrkligt bruk” och ”endast sådana hymner, vilka med avseende på såväl musik som text icke strida mot gudstjänstens värdighet och helgd”. För skolbruk utgavs 1934 *Skolkören*. Utgivarna är desamma för båda samlingarna, flera av dem aktiva kyrkomusiker: E. Eklöf, J. Gustafsson, D. Wikander, W. Åhlén, U. Överström. Tanken var ursprungligen att göra en gemensam samling för kyrko- och skolbruk, men under arbetets gång fann man det lämpligast att göra två separata sångsamlingar. Samlingen *De ungas hymnarium* är uppställd efter kyrkoåret och innehåller 157 sånger, av vilka en stor del har utländska upphovsmän. Många sånger har orgel- eller piano-ackompanjemang. Utgivarna anger i förordet att uppdraget för utgivningen kommit dels från Centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening samt Stockholms folkskolors sånglärarförening.

²⁴ Åhlén 2002, s. 161.

förmodar vidare att bristen på manskörsångare under krigsåren kan ha bidragit till att barnkörer bildades för att upprätthålla körverksamheten. Kumla barnkör är den barnkör med konstnärliga ambitioner som ges uppmärksamhet i tidningen *Kyrkosångsförbundets* rapportering. Det är rimligt att tro att det bildades ett flertal barnkörer i landet som liksom Kumla barnkör fick utökade musikaliska uppgifter i gudstjänsten. Genom att körens ledare Rolf Forssman var tidningens redaktör från 1937, dessutom sekreterare inom Kyrkosångsförbundets centralråd från 1934, kunde presentationen av körens verksamhet inspirera kollegor. Den återkommande rapporteringen om körens verksamhet bör inte tolkas som att det var den enda kören med konstnärliga ambitioner och dessutom den mest meriterade. Vi vet t.ex. att Waldemar Åhlén hade barnkör i sin tjänst i Hjorthagens kyrka. Det var för den som han 1933 skrev sommarsalmen ”En vänlig grönskas rika dräkt” för trestämmig diskantkör.²⁵ Hans medverkan i utgivningen av *De ungas Hymnarium* och *Skolkören* vittnar om hans intresse för och kunskap om unga röster. Gottfrid Berg var kyrkomusiker i Gävle, dessutom musiklärare och gav ut sånger för diskanttröster, såväl nykompositioner som arrangemang av folkvisor och äldre musik, framför allt från 1500-talet.²⁶ Kyrkomusikern i Klara kyrka, Hugo Hammarström, grundade 1939 och var lärare vid Stockholms folkskolors sångklasser i Adolf Fredriks skola (numera Adolf Fredriks musikklasser).²⁷

Barnkörerna tar plats

Den fyllnadstjänstgöring som tillkom i samband med kyrkomusikerstadgan 1950 bidrog till att även stadens organister kom i kontakt med skolan vilket underlättade möjligheten att bilda barnkörer.²⁸

---

25 Ljunggren 2001, s. 142.

26 Gottfrid Berg, *Körmusik för sopran- och altröster*. Stockholm: Nordiska musikförlaget 1943.

27 Det skulle vara av värde att kunna ge ytterligare exempel, men det skulle kräva ett mer ingående och noggrant sökande. Det är dock inte möjligt inom ramen för denna artikel.

28 Om bestämmelser för s.k. skolkantorstjänster och fyllnadstjänstgöring för organister i Kyrkomusikerförordningen, se Svensson 2001a, s. 44.

Det är också i 1950 års kyrkomusikerstadga som förutsättningarna för skolkantorstjänster fastläggs.²⁹

1949 skickades en skrivelse från Sveriges Kyrkosångsförbunds Centralråd till samtliga delförbund med uppmaningen att bilda körverksamhet med barn. Man önskar stimulera församlingarna att bilda ”permanent kyrkliga barnkörer”, man uppmanar församlingarna att anskaffa ekonomiska medel till barnköerna, man uppmanar till att anordna kurser för barnkörledare ”upptagande i första hand sådana moment som tonbildning, melodiläsning, det pedagogiska tillvägagångssättet vid inlärande av musicklärans första grunder”.³⁰ Redan året därpå har Stockholms stifts kyrkosångsförbund bildat en barnkörsektion. Kyrkomusikerna uppmanas att rekrytera sångare i församlingens söndagsskola och aviserar redan en gemensam uppjungning i någon Stockholmskyrka året därpå.³¹

Denna den första barnkyrkosångshögtiden ägde rum 27 maj 1951 i Engelbrektskyrkan. Repertoaren var hämtad ur sångsamlingen för lika röster *De ungas Hymnarium* (1935).

Att barnkörer blir en aktiv del av församlingens musikliv fr.o.m. 1950-talet finns alltså belägg för men inte förrän i slutet av 1950-talet kan man notera en mera påtaglig ökning av antalet barn- och ungdomskörer liksom en breddning av repertoaren. Stockholms stift noterar 1959: 17 barnkörer, 6 ungdomskörer, 3 flickkörer och 1 gosskör.³² Hur omfattande barnkörverksamheten i Svenska kyrkans församlingar i hela landet var vid den här tiden är dock svårt att få en uppfattning om. Det är först från och med år 1970 som det finns en fullständig statistik som omfattar alla Svenska kyrkans församlingar. Inte förrän 1988 efterfrågas barnkörer 0–14 år i rapporteringen.³³

---

29 ”Kantorstjänsten kunde vara en med skolan förenad tjänst, skolkantorstjänst, där skolkantorn arbetade heltid som lärare på låg- och mellanstadiet och därtill arbetade inom församlingen, alltså utöver sitt heltidsarbete som lärare.” Svensson 2001a, s. 44.

30 Angser 1984, s. 93.

31 Angser 1984, s. 96.

32 26 barnkörer och ungdomskörer är namngivna tillsammans med sina körledare. Angser 1984, s. 98.

33 Uppgift från Peter Brandberg vid Analysenheten, Kyrkokansliet, Uppsala, dec. 2010.

På femtiotalet finns ett flertal exempel på församlingar där sångarna skolades från unga år upp i vuxen ålder. Bror Samuelson (1919–2008), är en av dem. Han anställdes 1954 som domkyrkokantor i Västerås domkyrkoförsamling och startade där barn- och ungdomskörer. 1962 tog han initiativ till Västerås musikklasser, där han var verksam som musiklärare och studierektor till 1985. I den musikklassmiljön skoldes unga sångare, av vilka många sedan fick möjlighet att göra tjänst i domkyrkoförsamlingens körer. Bror Samuelson komponerade även flitigt för diskantkör. Samuelson får representera det ökande intresset för barnkören som en självständig körgrupp i församlingens musikliv. Det skulle vara på sin plats att nämna ytterligare kyrkomusiker som startade barnkörer vid den här tiden, men för detta krävs en noggrannare genomgång än vad som ges utrymme för här.

Den repertoar som Håkan Angsers framställning om barn- och ungdomskörverksamheten i Stockholms stifts kyrkosångsförbund visar exempel på, synliggör såväl höga ambitioner som stor bredd för de unga rösternas repertoar. Under hela 1960-, 70- och 80-talen speglas detta i innehållet vid barnkördagar, barnkörläger och stifts kyrkosångshögtider. Det går att hitta allt från andlig visa till Benjamin Brittens barnopera ”Noas ark”, Carl-Bertil Agnestigs *Diskanten*-sånger³⁴ och *Kyrkovisor för barn*³⁵.

Barnkören i det nya århundradet

Den barnkörverksamhet som idag, 2012, präglar Svenska kyrkans församlingar är inte sällan en del i en vidgad musikverksamhet med barn och unga, starkt påverkad av synen på barn i dagens samhälle. De

---

34 Carl-Bertil Agnestig, *Diskanten I-IV*, Verbum förlag 1976–1981. Häfte I benämns ”Studiematerial för nybörjarkör”, de tre följande ”Studiematerial för diskantkör”. Agnestig utökade utgivningen med *Diskanten V-VIII* 1988. Dessa fyra häften tillkom med anledning av en textpristävling som arrangerats av Sveriges Kyrkliga Studieförbund och Kyrkans Tidning.

35 En barnpsalmbok utgiven av Verbum 1960 i samarbete med Diakonistyrelsens söndagsskolnämnd. Den innehåller nyskapade texter och melodier liksom psalmer från 1937 års psalmbok. *Kyrkovisor för barn* innebar ett nytt psalmspråk i Svenska kyrkan. Flera av de nya kyrkovisorna kom att ingå i *Den svenska psalmboken* 1986 för Svenska kyrkan.

estetiska ämnenas roll i barns skolning motiveras inte längre som under 1900-talets första hälft utifrån begreppet ”fostran”. Musiklärarkåren som då fick sin utbildning vid musikkonservatoriet i Stockholm värnade om musikundervisningen i skolan som en uppfostrande, uppbygglig och karaktärsdanande verksamhet.³⁶ Med närheten mellan skola och kyrka präglade denna syn inte sällan även hur barns sång bemöttes i kyrkan. Karl Lidén skrev 1933: “[...] när det gäller att dana en gudstjänstmenighet, bör verksamheten inriktas på barnens fostran [...] Vid ett urval böra sådana barn, som misshandlar sin röst, genast avskiljas.”³⁷ Men de barn som välkomnas ska mötas av uppmuntran, fortsätter Lidén. De kan till och med få lite julklappspengar för sin medverkan, liksom kyrkkaffe någon gång!

Den starka kopplingen mellan skola och kyrka och därmed det gemensamma musikpedagogiska ansvaret fanns ännu kvar fram till kommunaliseringen av landets kyrkomusikertjänster 1990.³⁸ Bo Svensson skriver i KMR:s jubileumsskrift: ”Den kombinerade tjänstgöringen i skolan och i kyrkan upplevdes av skolkantorerna som stimulerande men också som utomordentligt ansträngande.”³⁹

Även när de rent organisatoriska banden mellan kyrka och skola försvunnit har musikpedagogiska förändringar i samhället fortsatt att påverka kyrkans musikverksamhet med barn.

”Den musiska människan”

2000-talets musicerande med barn präglas av ett helhetstänkande som växte fram i det sena 1900-talets musikpedagogik. Den norske musikforskaren Jon Roar Bjørkvold studerade små barns användning av musikalisk kommunikation i förskolor i olika länder. Han

---

36 Målsättningen för skolans sångundervisning var att lära alla barn att sjunga och att sjunga efter noter. På 1930-talet uppstod en hetsig debatt mellan sång- och musiklärarkåren och konsertpianisten, musikläraren och sedermera barnvistsättaren Knut Brodin om musik-/sångämnets syfte. Fagius 2007, s. 76ff.

37 Lidén 1933, s. 4f.

38 Svensson 2001b, s 68ff.

39”Tjänstgöringens omfattning för skolkantorer varierade vanligtvis mellan heltidstjänstgöring i skolan och därtill 3–14 veckotimmars tjänstgöring i kyrkan.” Svensson 2001b, s. 74.

myntade begreppet *musisk* för den naturliga helhet som barnets förhållningssätt till musik innebär. Det sjungande, dansande och lekande barnet har ännu inte gjort den avgränsning där intellektet dominerar över känslan. Han, liksom den svenske musikpedagogiprofessorn Bertil Sundin, studerade sångens socialiserande och skapande funktion tidigt i barns liv.⁴⁰ Begreppet den musiska människan har inom svensk musikpedagogik blivit en etablerad beteckning på denna helhetssyn.

Sjungande barn i Svenska kyrkans församlingar är ännu i dag en stor resurs. Församlingsstatistiken noterar 30 000 barnkörsångare för år 2011.⁴¹ Dessutom använder sig församlingarnas omfattande barn- och ungdomsverksamhet av musik i vidare bemärkelse som ett betydelsefullt redskap för sina aktiviteter. Den samlade kunskapen om barns förutsättningar för musik har påverkat vilken verksamhet med barn som kyrkan vill utforma. Många församlingar erbjuder t.ex. spädbarnssång, musiklek med små barn, öppen förskola med sång. Redan här väcks ett sångintresse som kan vidareutvecklas i en barnkör.

Av studien *Barn och musik* framgår att körverksamheten börjar redan i åldern 4–6 år men det är i åldern 7–12 år som den dominerar.⁴² Inte sällan kombineras den med annan verksamhet som dans, drama, fika, pyssel, berättarstund. Detta sker oftare i små än i stora församlingar och det engagerar inte enbart en musiker utan ytterligare någon i personalen. Enkäten vände sig till all personal i församlingen som var involverad i barnverksamhet där musik i någon form användes. De svarande var överlag positiva. Att arbeta med musik och barn upplevdes av de anställda som en tacksam uppgift.

Med en bredare musikverksamhet inom församlingens ram, som

---

40 Björkvold 1991 samt *Barn och sång* 2007.

41 På 10 år är det en minskning på knappt 5000 barn, medan det totala antalet körsångare i församlingarna har ökat. Minskningen kan förmodligen förklaras av att definitionen på körverksamhet med barn och unga förändrats över tid. Så som studien *Barn och musik* visar, är inte sällan sång med barn kombinerad med annan verksamhet. Vad som är dominerande för verksamheten får i så fall styra rapporteringskategorin.

42 Salminen-Karlsson 2010, Bilaga 1: Idékatalog.

dessutom tar sin början redan med de allra yngsta, är det intressant att försöka se huruvida barnkören som verksamhetsform påverkas. Hur ser förutsättningarna ut för barnkören i ett nytt sekel i bemärkelsen unga sångare som sjunger enstämmigt och flerstämmigt och medverkar regelbundet i gudstjänstlivet? Det historiska perspektivet med den medvetna satsningen på barnkör i mitten av 1900-talet och dess allt starkare plats som resurs inom församlingarnas körverksamhet under hela resten av 1900-talet, ger anledning till att fundera över barnkörens plats i församlingens och gudstjänstens liv i dag, i 2000-talets andra decennium.

Barnsyn, kunskapssyn och församlingssyn

De faktorer som synes ha spelat en avgörande roll för det tidiga 1900-talets förespråkare för barns sång i församlingen kan sägas vara:

Samhällets syn på barn – att man ska fostras till en disciplinerad människa och bli delaktig i ett kulturellt och nationellt arv.

Kyrkomusikerns musikaliska och pedagogiska kompetens – att kyrkan själv uppmärksammar behovet av den resursen; en särskild musikutbildning ordnades för folkskollärare, Kyrkosångsförbundets barnkörsektion uppmanade till att ordna barnkörledarutbildningar.

Kyrkans egen motivering till barnens plats i gudstjänsten – att medverkan i en barnkör kan bidra till barnets andliga utveckling, vilket ger barn möjlighet att lära sig psalmer och mässmusik och bli förtrodda med gudstjänsten; att därigenom kunna fungera som försångare för församlingens sång samt att vara en rekryteringsbas för kyrkans vuxenkörer.

Repertoarens form och innehåll – att barnkörens repertoar ska vara en del av det kyrkomusikaliska skapandet när det gäller såväl text som musik.

Det tjänstemässiga utrymmet för att bedriva barnkörverksamhet – att göra det möjligt att rent formellt förena en lärartjänst med en kyrkomusikertjänst. 43

Är dessa faktorer giltiga även på 2000-talet för att motivera en barnkör och en musikalisk ledare som en del av församlingens musikliv?

I mitt försök att se vilken giltighet dessa faktorer kan tänkas ha under de senaste cirka tjugo åren använder jag mig av Per Johnssons undersökning från 1994, *Barn – musik – gudstjänst. En undersökning av barnkörsverksamheten i Skara stift*⁴⁴ och Eva Larsson-Westins studie från 2005, *Vad händer med barnkörerna?*⁴⁵ Därutöver belyser den norska kyrkomusikern Ragnhild Strauman i sin artikel 2010, ”Barn og kirkemusikk – barnkorarbeid sett i lys av trosopplaeringsreformen i Den norske kirke”, en barnkörverksamhets betydelse i en kristen församling – såväl för det enskilda barnet som för församlingen; såväl för själva gudstjänsten som för kyrkomusikern i hans/hennes musikaliska, diakonala och evangeliserande uppgift.⁴⁶

I studien *Barn och musik* från 2010 som refererades i denna artikels inledning, går det också att avläsa barnkörens roll i kartläggningen av en vidgad musikverksamhet. Till sist vill jag dra nytta av Martin Modéus’ tankar om barnens plats i högmässan. Om detta skriver han i sin bok *Mänsklig gudstjänst* som på den punkten innehållsmässigt delvis sammanfaller med hans artikel ”Ge barnen plats i högmässan!” från 2005. Modéus tankar om rummets betydelse för barnen i gudstjänsten ger möjlighet att blicka framåt och tänka in barnkörens roll i ett framtida gudstjänstliv.

Per Johnssons studie tar sin utgångspunkt i den körverksamhet med barn och unga som Skara stifts musikläger i Floby under sina 30 år speglar. Enkäter med deltagare och ledare under undersökningsåret 1994 tillsammans med statistiska studier är underlag för resonemanget om barnkörens roll. 1994 utgjorde barnkoristerna 43

---

43 Lidén 1933, s. 4f; Svensson 2001b, s 68ff.

44 Johnsson 1994.

45 Larsson-Westin 2005.

46 Strauman 2010.

procent av samtliga barn inom Svenska kyrkans barnverksamhet i åldern 7–14 år.⁴⁷ Johnsson summerar resultatet av studien med att barn som sjunger i kör får en kunskap och inlevelse i gudstjänsten. Det tar sig uttryck i förhållningsättet till och i kyrkorummet. Körbarnen var mer positiva än de barn som endast var gudstjänstdeltagare. Barnkörbarnen var aktivare därför att de hade en uppgift i gudstjänsten. Beror det på att de sjunger och via musiken får tillgång till ett uttryck för tro och inlevelse i gudstjänstmomentens mening? Svaret är troligtvis ja, men detta går studien inte närmare in på.

Liknande frågor ställer även Ragnhild Strauman men ger också svar:

Barnekorarbeidet handler om musikk, men også om mer enn musikk. Det handler om estetikk, om samhandling, sosialisering, felles opplevelser, målsoppnåelse og gode opplevelser i kirkerommet. Det handler om å bli sett, om å dele kunstuttrykk og om gjøre andre berørt gjennom sangen. Det handler om å lære og å lagre, ikke bare i hjernen, men også i hjertet. En vakker melodi kan gjøre salmen til et livsvarig smykke man alltid bærer med seg.⁴⁸

I utvärderingen av Norska kyrkans trosopplæringsreform är det kunskap, upplevelse och tillhörighet som betonas. Strauman gör en tydlig tolkning av vad detta innebär för kyrkomusikerns arbete med sjungande barn:

---

47 Ett försök att göra en motsvarande jämförelse i den senaste församlingsstatistiken från 2011 visade sig inte möjlig. Före år 2000 insamlades enbart uppgifter om regelbundet deltagande barn, efter 2000 inbegrips även den öppna verksamheten. Peter Brandberg vid Svenska kyrkans analysenhet kan dock summera att medlemmar i gruppverksamhet 7–9 år mellan 2001–2011 har ökat med 15 procent samtidigt som antalet korister i barnkörer minskat med 13 procent. (Uppgift febr 2013.) Genom studien *Barn och musik* vet vi att sånglig verksamhet även förekommer i den öppna verksamheten och att beteckningen kör å andra sidan används i grupper med sjungande barn under 7 år.

48 Strauman 2010, s. 86.

[...] kirkemusikeren [må] tas på alvor inn i en menighetspedagogisk kontekst, uten å måtte gi avkall på sin kunstneriske integritet. Alle kirkemusikere som har barnekor i sin stilling fungerer som ”trosopplærere”, og har et stort undervisningsansvar.⁴⁹

Repertoaren

I Bodø domkyrka, där Ragnhild Strauman var verksam när hon fick uppdraget att ingå i Norska kyrkans trosopplæringsprojekt, utformades en plan för barnkörverksamheten med de sex barnköerna i församlingen. En var att utveckla ett nytt repertoarmaterial. Fyra dramatiserade kyrkospel beställdes och framfördes, varav två kan användas som genomkomponerade gudstjänster.⁵⁰ Deras blandning av flerstämmig barnkör, skådespelare, dansare och musiker representerar ett vidgat musikbegrepp likt den idé om den musiska människan som Jon Roar Bjørkvold fört fram.⁵¹ Helhetstänkandet tar här plats även i kyrkans barnkörverksamhet. I den enkät till kyrkomusiker som genomfördes i samband med Kyrkomusikutredningen 2003⁵² framgick det att dramatiserande musik såsom kyrkospelsliknande musiker ofta var barnköernas större musikevenemang i församlingen.

Eva Larsson-Westin går framför allt in på repertoarfrågan i sin studie om barnkörens roll i församlingar i Uppsala stift.⁵³ Hon konstaterar att det uppstår en svårighet när barnkörledaren ska förena barnens individuella förmåga och behov med hänsyn till gudstjänstens utformning. Alltmer tid ägnas idag åt barn som har allt svårare att koncentrera sig, menar hon. Studien baserar sig på en enkät till kyrkomusiker i Uppsala stift med barnkör i sin tjänst, genomförd 2004. Hon finner att flerstämmig sång blivit alltmer sällsynt i ett 15-årsperspektiv. De svarande anser att barnkörledarutbildningen

---

49 Strauman 2010, s. 88.

50 Straumann 2010, s. 90.

51 Bjørkvold 1991.

52 *Kyrkan mitt i musikalivet* 2003:3, s. 70.

53 Larsson-Westin 2005, s. 58ff.

har låg prioritet i grundutbildningen. De hänvisar också till att åldern på sångintresserade barn har sjunkit, samtidigt som det är svårt att behålla barnen för en kontinuerlig körverksamhet ända upp i tonåren. Precis som i studien *Barn och musik* är Larsson-Westins enkät svarare trots detta positiva och menar att arbetet som barnkörledare är roligt.

En annan barnsyn

I dessa referenser från vår egen tid går det att urskilja samma faktorer som också präglade barnsyn och kunskapsyn i det tidiga 1900-talets barnkörverksamhet, men tolkade och förverkligade på ett annat sätt. Samhällets syn på barn som fria, självbestämmande individer förväntas idag erbjuda kreativa möjligheter för personlig utveckling. Den synen präglar även kyrkans arbete med barn. Kyrkomusikerns musikaliska och pedagogiska kompetens förväntas också vara av sådan art att den såväl konstnärligt som musikpedagogiskt kan tillgodose ett utvecklingsbart körarbete.

Barnkörens roll i gudstjänsten är dock inte lika entydigt beskrivbar idag. Karl Lidén betonade 1933 barnkörens medverkan i gudstjänsten mer utifrån församlingens glädje att få höra ”de friska barnrösterna” och att organisten fick hjälp att leda psalmsången och den liturgiska sången.⁵⁴ Idag betonas snarare det som Ragnhild Strauman formulerar om att bli sedd, om socialisering och gemensamma upplevelser i kyrkorummet samtidigt som barnen delar konstnärliga uttryck och gör andra berörda genom sången.⁵⁵

För att kunna avläsa synen på barn i ett kristet trossamfund behöver man kunna se till barns inflytande på och förståelse av såväl texter som musik. I artikeln ”Barnkonventionen och barns bästa i kristna trossamfund” finner Sven-Åke Selander att barnperspektivet

---

⁵⁴ Lidén 1933.

⁵⁵ ”Barn som synger 1,5 time ukentligt i kor i 5 år, har sannsynligvis 300 timer kirkelig opplevelse og opplæring i tro, liv, salmer, sang og gudstjenestedeltagelse. I den grad gudstjenesten legges inn som en fast del av barnekorets årshjul, vil de kunne tilnærme seg gudstjenesten med tydeligere involvering enn noe annet barnarbeid i kirken.” Strauman 2010, s. 105.

blivit allt viktigare i de kristna trossamfunden under senare delen av 1900-talet.⁵⁶ Hans genomgång av barnpsalmböcker från första hälften av 1900-talet visar att huvudsyftet i urvalet av psalmer och sånger varit att förbereda barnen för gudstjänsten. Psalmböckerna har även innehållit gudstjänstordningar. I barnpsalmböcker såsom *Kyrksång 2001* och *Nya Barnpsalmboken 2001* finns inte längre någon gudstjänstritual bifogad och psalmer ur *Den svenska psalmboken* och *Psalmer och sånger* har kompletterats med klassiska barnvisor och rörelsesånger. Barnperspektivet och inte gudstjänstuppfostran har fått allt större betydelse. Sätillvida menar Selander att barnverksamheten i trossamfunden numera tillämpar Barnkonventionens formuleringar om barns bästa i centrum.

Barnen i gudstjänsten

Synen på det enskilda barnet i centrum för församlingens verksamhet med musik, och framför allt i den som har sång och körsång som sin huvudinriktning, krockar stundom trots allt med kyrkans uppdrag att fira gudstjänst. De sjungande/musicerande barnen förväntas ännu inta en roll i en befintlig gudstjänstform. Martin Modéus skriver: ”Det är inte barnen som behöver gudstjänsten utan gudstjänsten som behöver barnen.”⁵⁷ Med den inställningen öppnas en möjlighet att förena tilliten till barnets egen förmåga med kyrkans önskan att bereda plats för alla människor att fira gudstjänst men också förnya gudstjänstformer och utveckla mötesplatser.

Barnkörens medverkan är inte enbart dess medverkan med sång i en given plats i en gudstjänst. Barnkörens medverkan bygger på den process som pågår i sjungandet av texter och melodier vecka efter vecka, i ett samspel mellan barnen, mellan barnen och körledaren och andra musiker. Min egen erfarenhet som barnkörledare i församling lärde mig att leva med barnens nyfikenhet på texter och musik, reagera på deras förmåga, tolka den, försöka utveckla den och låta tjänstgörande präster och pastorer bereda plats för deras med-

---

⁵⁶ Selander 2010, s. 64.

⁵⁷ Modéus 2005b, s. 44f.

verkan, som ibland förändrade såväl predikantens roll som barnens i gudstjänsten.⁵⁸

För att en sådan process ska kunna fortgå behövs analys av såväl text som musik. Sven-Åke Selander skriver i artikeln ”Doppsalmer i Svenska kyrkan” utifrån en ingående analys av doppsalmernas textliga innehåll:

Bilden av barnet är mestadels ljus. Det kan hänga samman med att barnperspektivet aktualiserats i ett brett samhällsligt perspektiv. Medvetenheten om barnet som skapande och barnets rättigheter har tagits på allvar på ett konstruktivt sätt.⁵⁹

Men det behövs också en analys av musiken. Vilka är musikens kvaliteter i relation till texten men också utifrån musikens egna komponenter av melodi, rytm, harmonik/klang? Hur analyseras användbarhet och funktion ur ett musikaliskt perspektiv för ett gudstjänstssammanhang för att barns bästa ska stå i centrum? Barns vilja att formulera sig musikaliskt, barns rätt att utveckla sångförmåga, barns rätt att förstå och utveckla det språk som ska uttrycka tro och existentiella funderingar tillsammans med musik är alla områden som trossamfundens musik- och gudstjänstansvariga måste bemöta och utveckla.

I studien *Barn och musik* finns ett flertal exempel på s.k. vardagsgudstjänster, där verksamheten med barn och musik formas till gudstjänst i anslutning till musiklek, spädbarnssång, öppen förskola och körsång mitt i arbetsveckan. Om dessa vardagsgudstjänster gör barnen mera delaktiga är dessa erfarenheter viktiga att ta vara på för barns medverkan i större gudstjänster. Modéus skriver: ”Barn tycker illa om att inte vara delaktiga. Det gör vuxna också. Fast vuxna är så väluppfosttrade att de inte säger ifrån. De går därifrån istället.”⁶⁰

---

⁵⁸ Ett metodiskt arbetssätt som jag kallade ”Låt sången växa” var ett försök att utveckla barnkörens insats i gudstjänsten genom att koppla ihop flera sånger med varandra, lägga in instrumentala mellanspel och dramatiserade inslag av sången och komplettera med textläsningar av barnen.

⁵⁹ Selander 2011, s. 98f.

⁶⁰ Modéus 2005b, s. 398.

Kyrkohandboksförslaget och barnen

I Svenska kyrkans förslag till ny kyrkohandbok som prövas i cirka 550 remissförsamlingar, under ett helt kyrkoår från första söndagen i advent 2012 t.o.m. domssöndagen 2013, framhålls delaktighet och igenkännande som principer vilka ska genomsyra gudstjänstens alla dimensioner.⁶¹ I betoningen av ett inkluderande språk innefattas även barnen. Kyrkohandboksförslaget öppnar även för en musikalisk frihet. De olika serierna visar på en breddning av det musikaliska urvalet. Den nykomponerade mässmusiken för alla åldrar är ett exempel.⁶² Även rent liturgiskt öppnar handboksförslaget för möjligheten att någon annan än prästen är försångare i t.ex. "Lovsägelsen". Varför inte barnkören eller ett barn ur barnkören?

Med nya tider kommer ny musik och nya sätt att musicera. Detta möter också kyrkans musiker och gör att det kontinuerligt sker förnyelse och assimilation av musikaliska uttryckssätt. Martin Modéus skriver om hur den traditionella högmässan inte längre speglar det samhälle vi lever i:

Högmässan "spelar upp" det samhälle som betonar den disciplinerade, strukturerade människan med allt vad det innebär av skillnader mellan hög och låg, uppfostrad och ouppfostrad, innanför och utanför, manlig och kvinnligt.⁶³

Att låta barnen och barnens sång och musicerande ta plats i gudstjänsten på sina egna villkor är en möjlighet att finna ett uppbrott från det Modéus ser i den hittillsvarande högmässans form. Det nya kyrkohandboksförslaget kan bidra till det tillsammans med dem i församlingen som har ansvar för barnens sång och musicerande. I så fall har vi ett drygt halvsekel efter det att barnkören tog allt synligare plats i Svenska kyrkans gudstjänstliv visat att Svenska kyrkans för-

---

⁶¹ *Förklaringar till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*, s 42.

⁶² *Musikserie D* är ny både vad gäller text och musik. Tanken är att serien ska fungera väl med alla åldrar och att det konkreta bildspråket tillför kyrkohandboken väsentliga perspektiv och har ett i bred mening inkluderande språk.

⁶³ Modéus 2005a.

samlingar ännu tar sig an barns musikaliska kraft och förmåga och förmår utveckla den i samspel med det omgivande samhället.

Sjungande barn på väg

Den nya bibelöversättningen, *Bibel 2000*, överlämnades till svenska folket i Riksdagens plenisal 17 november 1999. Och barnkören dansade in i färggranna dräkter och sjöng om Fridsriket: ”Då skall vargen bo med lammet, pantern ligga vid killingens sida.” I det strama rummet satt de propert välklädda riksdagsledamöterna med de kloka och förståndiga tankarna – Sveriges valda representanter. Det blev tyst – tystare än tyst. Barnens allvar och engagemang, deras välklingande röster överrumplade och överväldigade. Förnuftet fick lämna plats för en känsla och lyssnandet var inte längre artigt och väluppfostrat. Det intog allas sinnen och kroppar. Just det vill vi uppleva i kyrkan. Vi vill bli berörda, överväldigade, tagna i anspråk.

Så var det även den 17 november 2012 i Uppsala domkyrka. Ärkebiskopens möte om Barn och unga avslutades med en mässa där barnkörer sjöng, barn läste bibeltexter, både från altare och predikstol, barn delade ut brödet vid nattvarden och de tog upp kollekt.⁶⁴ Det är dags att de även finns med i planeringen, att de får påverka utformningen, att deras sånger och texter kommer till användning. Att de t.o.m. få springa in i kyrkan! Martin Modéus skriver: ”Hög-mässan är den tuktade världen, den värld som är till för den mogna människan”.⁶⁵ – Är det den färdiga människan, tänker jag. Finns det färdiga människor över huvudtaget? Är vi inte alla på väg, hela tiden, precis som barnen? Om inte – borde vi vara det.

---

⁶⁴ 16–17 november 2012 genomfördes en nationell konferens på temat Barn och unga 0–18 år, initierad av ärkebiskop Anders Wejryd. Den ägde rum i Uppsala och tydliggjorde Svenska kyrkans målsättning att ta vara på barns kraft och förmåga med utgångspunkt från tre teman ur Barnkonventionen: Barns kraft och förmåga, Barn i utsatta situationer, Barns rätt till andlig utveckling.

⁶⁵ Modéus 2005b, s. 388.

Summary

The Children's Choir in the Congregations of the Church of Sweden

The view of children, of their ability to make music and, above all, of the importance of mastering song in children's lives has changed over time. How this has influenced activities with singing children in the Church of Sweden is the subject of this article.

Until the beginning of the nineteenth century, only boys could take part in choral singing. From 1842, when all children got the legal right to attend school, boys and girls started singing together, and the church needed their song. The children usually sang at Sunday school, but some congregations chose to form choirs, *koralkörer*, with both boys and girls, whose task was to reinforce the singing of the congregation during the services. The subject Church Song, *kyrkosång*, in the school curriculum meant that the aims of school and church as regards repertoire converged. In effect, hymns were sung both at school and in church. Even after the subject Song got its own curriculum in 1919, close contacts between school and church were maintained. The teacher in the primary school, *folkskolläraren*, could supplement his/her education to become also a church musician (*kantor*), and could then provide both employers with school children able to sing in church.

During the 1930s there was a growing interest in starting children's choirs specifically for the needs of the congregations, and no longer just in order to reinforce congregational singing. "Descant choirs" started to get their own repertoire, created for use in the worship service. In 1935 a collection of songs for equal voices was published, *De ungas hymnarium*, as a direct response to this need. The composers were Swedish church musicians as well as composers from all over Europe, representing centuries-old traditions. The descant choir became an instrument for artistic church music in addition to adult church choirs. Nevertheless, it was only in the 1950s that children's choirs became more prevalent. Their chief promoter was The Church of Sweden Choral Association, *Sveriges Kyrkosångsförbund*, founded in

1925. In 1949 the central council of this association recommended the congregations to form children's choirs. With the establishment of settled terms of employment for church musicians in 1950 – 1950 års kyrkomusikerstadga – the implementation of this recommendation in close collaboration with the school was facilitated.

Choral singing with children today, in 2013, is in the congregations of the Church of Sweden often part of a wider concept of music-making than previously, a concept strongly influenced by the approach to children in today's society. The aim of practical and artistic subjects in today's schooling is no longer, as it was at the beginning of the twentieth century, based on the concept of "bringing up". Making music is today seen as something more: a socializing, creative activity already very early in life. Children taking part in the activities offered by the local congregation not only sing in a choir. Their music-making starts already when they are infants and continues in their early pre-school years with singing, moving, dancing and playing rhythmical instruments. Consequently, the question of how children could be a part of music-making in church services requires a more thorough analysis than merely considering the order of the service. How can church musicians, pedagogues, clergymen and the congregation take advantage of the creative mastery of the child as such?

Ragnhild Strauman, a Norwegian church musician, emphasizes that working with children's choirs is about having good experiences in the church building, being seen by others, sharing artistic ways of expression and affecting people through singing. Working with children's singing and music-making must be allowed to be part of a process where even the forms of worship will be influenced. It is a question of the approach to children and their power, and the role of the congregation in the future.

Källor och litteratur

Angser, Håkan, 1984, *Festskrift. Stockholms stifts Kyrkosångsförbund 50 år. 1934–1984*. Stockholm.

Ånrep-Nordin, Birger, 1932, "Unga röster i kyrkan". *Kyrkosångsförbundet* 1932:9–10, s. 85–86.

- Barn i kör. Idéer och metoder för barnkörledare*, red. Gunnel Fagius & Eva-Katharina Larsson, 1990. Stockholm.
- Barn och Sång. Om rösten, sångerna och vägen dit*, red. Gunnel Fagius, 2007. Lund.
- Björkvold, Jon Roar, 1991, *Den musiska människan. Om barnet, sången och lekfullheten genom livets olika faser*. Stockholm.
- De ungas hymnarium*, 1935. Stockholm.
- Diskanten I–IV*, 1976–1981. Egtved.
- Diskanten V–VIII*, 1988. Värnamo.
- Enquist, Inger, 2011, *Karl Lidén* [Arkivförteckning]. Musik- och teaterbiblioteket vid Statens musiksamlingar, Stockholm. Tillgänglig: <http://biblioteket.statensmusikverk.se/ard/forteckningar/karlliden.pdf> [2013-05-31].
- Fagius, Gunnel, 2007, "Om sångideal i olika tider". *Barn och sång. Om rösten, sångerna och vägen dit*, red. Gunnel Fagius, s. 76–79. Lund.
- Fagius, Gunnel, 2009, *Det svenska körundret. Om svenskt körliv. Varför, hur och vad sjunger man i kör?* Stockholm.
- Fagius, Gunnel, 2010, "Barn och musik i kyrkan". *Svensk kyrkotidning* 2010:21, s. 346–348.
- Fagius, Gunnel & Larsson, Eva-Katharina, 1990, "Barnkör i kyrkan. Några hållpunkter för utvecklingen i Sverige under 1900-talet". *Barn i kör. Idéer och metoder för barnkörledare*, red. Gunnel Fagius & Eva-Katharina Larsson, s. 182–185. Stockholm.
- Fagius, Jan & Lagercrantz, Hugo, 2007, "Barnet, hjärnan, musiken och sången". *Barn och sång. Om rösten, sångerna och vägen dit*, red. Gunnel Fagius, s. 32–40.
- Forssman, Rolf, 1946, "Sveriges Kyrkosångsförbund". *Körsången i Sverige* [bd 1: Allmän del. Götaland], s. 113–121. Uppsala.
- Förklaringar till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan, del I* (Svenska kyrkans utredningar 2012:2), 2012. Uppsala. Även tillgänglig: <http://www.svenskakyrkan.se/kyrkohandboken> [2013-05-31].
- Gustafsson, Jonas, 2000, *Så ska det låta. Studier av det musikpedagogiska fältets framväxt i Sverige 1900–1965*. Uppsala.
- Joelsson, A. G., 1933, "Barnkören och psalteriet". *Kyrkosångsförbundet 1933:4*, s. 38 och 41.
- Johnsson, Per, 1994, *Barn – musik – gudstjänst. En undersökning av barnkörsverksamheten i Skara stift*. Opubl. undersökning. Svenska kyrkans forskningssekretariat, Uppsala.
- Kyrkan mitt i musiklivet. Utredningen om kyrkomusikens ställning som en del av det offentliga musiklivet i Sverige*. Bilaga (Svenska kyrkans utredningar. 2003:3). Uppsala.
- Kyrkomusikernas Riksförbund 1901–2001. Jubileumsbok*, 2001. Stockholm.
- Kyrkosångsförbundet: organ för Sveriges kyrkosångsförbund, 1926–1956* (därefter KSF: *Kyrkosångsförbundet: organ för Sveriges kyrkosångsförbund, 1957–1966*)

- Kyrkovisor för barn*, 1960. Stockholm.
- Kyrksång*, 2001. Stockholm.
- Körmusik för sopran- och altröster*, 1943. Stockholm.
- Körsången i Sverige* [bd 1: Allmän del. Götaland], 1946. Uppsala.
- Larsson-Westin, Eva, 2005, *Vad händer med barnkörerna? Enkätundersökning riktad till kyrkomusiker i Uppsala stift*. Opubl. C-uppsats. Institutionen för musikvetenskap, Uppsala universitet.
- Lidén, Karl, 1933, "Barnkörer i kyrkan". *Kyrkosångsförbundet* 1933:1, s. 4-5.
- Ljunggren, Christian, 2001, "Strömmar ur eviga källor – tankar om körsången i Svenska kyrkan under 100 år." *Kyrkomusikernas Riksförbund 1901-2001. Jubileumbok*, s. 132-149. Stockholm.
- McAllister, Anita & Södersten, Maria, 2007, "Barnröstens utveckling". *Barn och sång. Om rösten, sångerna och vägen dit*, red. Gunnel Fagius, s. 41-53. Lund.
- Modberg, Carl-Allan, 1932, *Kyrkomusikens historia*. Uppsala.
- Modéus, Martin, 2005a, "Ge barnen plats i högsmässan!" *24tretton: pedagogik i Svenska kyrkan*, 2005:3.
- Modéus, Martin, 2005b, *Mänsklig gudstjänst. Om gudstjänsten som relation och rit*. Malmö.
- Nya barnpsalmboken*, 2001. Örebro.
- Reimers, Lennart, 1990, "Barnkören i historiskt perspektiv". *Barn i kör. Idéer och metoder för barnkörledare*, red. Gunnel Fagius & Eva-Katharina Larsson, s. 168-181. Stockholm.
- Salminen-Karlsson, Minna, 2010, *Barn och musik. En undersökning av musikens plats i Svenska kyrkans verksamhet med barn i 160 församlingar*. Enheten Kyrka och samhälle vid Avd. Kyrkoliv och samhällsansvar, Svenska kyrkan.
Tillgänglig: <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=687740> [2013-05-31].
- Selander, Sven-Åke, 2010, "Barnkonventionen och barns bästa i kristna trosamfund". *Barnkonventionen 20 år = Svenskt gudstjänstliv* 85, s. 49-80.
- Selander, Sven-Åke, 2011, "Doppsalmer i Svenska kyrkan. Om tro, dopbarn och föräldrar". *Dop = Svenskt Gudstjänstliv* 86, s. 81-113.
- Skolkören*, 1934. Stockholm.
- Strauman, Ragnhild, 2010, "Barn og kirkemusikk – barnkorporarbeid sett i lys av trosopplaeringsreformen i Den norske kirke". *Barnkonventionen 20 år = Svenskt Gudstjänstliv* 85, s. 81-111.
- Sundberg, Ulla, 2007, "En flygande start – barnets första steg mot ett talat språk". *Barn och sång. Om rösten, sångerna och vägen dit*, red. Gunnel Fagius, s. 25-31. Lund.
- Sundin, Bertil, 2007, "Barns eget skapande". *Barn och sång. Om rösten, sångerna och vägen dit*, red. Gunnel Fagius, s. 67-73. Lund.
- Svenska musikperspektiv. Minnesskrift vid Kungl. Musikaliska Akademiens 200-årsjubileum 1971*, red. Gustaf Hilleström, 1971. Strängnäs.

- Svensson, Bo, 2001a, "Från SAOK till KMR. 100 års historik", *Kyrkomusikernas Riksförbund 1901–2001, Jubileumsbok*, s. 27–62. Stockholm.
- Svensson, Bo, 2001b, "1977–1999: Viktiga förbundsfrågor." *Kyrkomusikernas Riksförbund 1901–2001, Jubileumsbok*, s. 65–78. Stockholm.
- Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförening. Minnesskrift 1901–1951*, red. David Åhlén, Ernst Andrén & Sten Carlsson, 1951. Uppsala.
- Törnqvist-Andersson (numera Fagius), Gunnel, 1970, *Den kyrkliga hymnen för blandad kör a cappella i 1930-talets Sverige. Kyrkosångsförbundet och en "ny saklighet"*. Opubl. trebetysuppsats. Institutionen för musikvetenskap, Uppsala universitet.
- Walin, Stig & Larsson, Gunnar, 1971, "Musikaliska Akademien 1921–1971. Tillbakablickar och reflexioner". *Svenska musikperspektiv: Minnesskrift vid Kungl. Musikaliska Akademiens 200-årsjubileum 1971*, s. 32f. Strängnäs.
- Welch, Graham, 2007, "Om sångutveckling". *Barn och sång. Om rösten, sångerna och vägen dit*, red. Gunnel Fagius, s. 55–66. Lund.
- Åhlén, Carl-Gunnar, 2002, *Swedish Tongues. An Anthology of Choirs 1900–1950/Svenska tungor, en körantologi 1900–1950*. Compilation, selection and texts/Sammanställning, urval och texter. (Collector's Classics, Vol. 9:I–V). Caprice 21630.